

10-02-2022

Vertrouwen in onze RIVM niet met deze Factsheet...

Geacht Expertisenetwerk Windenergie op Land,

Jullie Factsheet juli 2021 verdient volgens ons nu al nodig een update.

<https://www.rivm.nl/sites/default/files/2021-08/Factsheet-windturbines.pdf>

Ziet u dit als een opbouwend bedoelde reflectie van hen die de hinder van windturbines (menen te) ervaren, en om deze Nederlandse burgers gaat het.

- Bij de samenvatting “kan indirect andere gezondheidsklachten veroorzaken” behoort de definitie over gezondheid van WHO, dus “de hinder zal al/of niet indirect andere gezondheidsklachten veroorzaken”
- Bij de samenvatting “Onderzoeken naar slaapverstoring door windturbines zijn niet eenduidig, ze laten verschillende resultaten zien” behoort het besef dat sinds de plaatsing van windturbines omwonenden hun ramen maar ook hun ventilatiekleppen sluiten. Deze factor maakt slaap-onderzoeken onbetrouwbaar, en dit feit ondergraaft de WHO die stelt dat mensen het recht hebben om met open raam te slapen. Idem alinea pag 5.
- In de samenvatting wordt voorbijgegaan dat voor verkeersgeluid 115 coronaire doden vallen in Nederland door wegverkeerslawaai (RIVM 2019). Dit is tezamen met impuls karakter van windturbinegeluid en aantallen betrokkenen snel te vertalen naar 1 coronaire dode door windturbinegeluid per jaar. In plaats van te vermelden dat er “voor andere gezondheidseffecten geen bewijs is gevonden”, moet gesteld worden “dat onvoldoende betrouwbare onderzoeken bestaan en daarom nog geen bewijs is gevonden dat er geen gezondheidseffecten voor windturbinegeluid is gevonden, zoals al wel voor ander lawaai”.
- De opmerking in de samenvatting dat LFG vergelijkbaar is met dat van andere bronnen klopt, maar het verdient hierbij op te merken dat toevoeging aan de woonomgeving van extra LFG voor windturbines te vermijden valt door grotere afstanden te kiezen, wat bij een weg niet altijd kan. Zo suggereert het RIVM dat men niet zeuren moet over wat 'normale' LFG.
- In de samenvatting moet toegevoegd worden dat des nachts vaak stratificatie optreedt waardoor met de bovenste laag harde wind de immissieberekeningen niet meer toepasbaar zijn.
- Op pag 2 wordt het CBS aangehaald, maar deze cijfers liggen geheel anders als de vraag gesteld wordt om een windturbinepark dicht naast hun woning te willen plaatsen (bron even nazoeken).
- Op pag 3 “De nieuwe grotere windturbines zijn niet méér geluid gaan produceren dan windturbines die er al staan” is niet zo sterk als hier beweerd en technisch qua doorsneden luchtstroming ook niet mogelijk. Ook de steeds grotere hoogte leidt via hogere windsnelheden tot een grotere produktiefactor. De tip-wind-speed-ratio maakt dat meer dwarse en bredere wiekbladen nodig zijn, die meer turbulentie veroorzaken. Dat desondanks de bronsterkte niet bijv. lineair toeneemt met de turbinegrootte is deels te danken aan het logaritmische karakter van geluidservaring, de innovaties in tonaal geluid van de machines, en de kleiner wordende toerentallen bij dezelfde technische maximum tip-speed. Overigens controleert geen Omgevingsdienst deze bewering, het stamt uitsluitend van beweringen van de producenten. Ook RIVM heeft geen bronmetingen gedaan, bijv conform Bijlage 4 van het vervallen gedeelte Activiteitenbesluit. Het moet dus zijn: “De nieuwe grotere windturbines zijn niet veel méér geluid gaan produceren dan windturbines die er al staan”, Idem pag 7

- Op pag 3 even verderop mist de geluidsbron klap op de mast. Hier is de wind lokaal ook nog ongericht zodat de aanstromingshoek telkens eventjes goed fout zit.
- De vergelijking op pag 3 met een (slechte ?) koelkast en 300m afstand getuigt van te weinig inzicht, die kennelijk alleen gehaald wordt uit de RVO-figuur eronder. Juist het impuls karakter leidt (behalve in het Activiteitenbesluit) tot een straffkorting van 5 tot 10 dB om de hinder ervan uit te drukken in verschil met een koelkast die overigens als het goed is zeer beperkt in bedrijf is. Ook de opmerking dat zoeven alleen dichtbij te horen is getuigt dat ofwel geen ervaringsdeskundigheid aanwezig is bij de opstellers, ofwel het RIVM net als in 2009 de overheid (RVO) terwille wil zijn of napraat.
- In de infobox van pag 4 komt de bron van de klap op de mast niet voor. Het infrageluid (vaak al te vroeg A-gewogen en zeer zeldzaam met passende apparatuur gemeten) is niet hoorbaar maar het is juist de vraag welke gezondheidseffecten dit heeft.
- Pag 5 begint met een weetje over de ernst van slechts 0.2% van de Nederlandse bevolking, wat niet geoorloofd is zonder direct te benoemen dat de 99,8% van de Nederlandse bevolking het probleem verschuift naar enkelingen in het buitengebied, die 100% de hinder horen tenzij ze als boer hun land ter beschikking stelden. Die enkelingen vormen geen te verwaarlozen Nimby's zoals de Raad van State jarenlang volhield/volhoudt, maar zijn gewone EU-burgers met rechten.
- Onderaan pag 6 wordt Figuur 4 genoemd, wat Figuur 3 moet zijn. Hier ontbreekt de bron van te grote bezorgdheid op het moment dat een windturbine nog in een planfase verkeert: verkeerde voorlichting. De adviesbureaus leggen er zo dik bovenop dat er geen vrees hoeft te zijn, dat een omgekeerde reactie wordt veroorzaakt dat het wel ernstig zal worden. Een eerlijke voorlichting in het proces houdt in dat gewaarschuwd wordt dat bij de nu ongeldige normen men geadviseerd wordt de ramen te sluiten en alleen directe bureu uit te nodigen op feestjes, dan wel dat men zal worden uitgekocht wegens te grote aantasting van de woon- en leefomgeving. Pas dan zal het effect van vooringenomenheid normale proporties kunnen aannemen. Hiertoe behoort trouwens ook de actieve handhavingscontrole met immissiemetingen die de niet meer geldende gedeelten van het Activiteitenbesluit nu juist verbodt. De vrees vooraf wordt gesteund door het kennismaken van ervaringen van anderen, zoals bijvoorbeeld is verzameld in de [klachtenregistratie](#) van onze vereniging, die daarbij geen enkele hulp van de handhaving verkrijgen.
- Op pagina 7 wordt een ongevraagd pleidooi gegeven voor geluidsnormen in plaats van afstandsnormen. Als zowel onafhankelijke certificaten van bronsterkten ontbreken voor typen windturbines, de overdrachtsberekeningen grote hiaten vertonen (Th. Van Renterghem) en handhaving geheel ontbreekt wordt duidelijk dat geluidsnormen tot gebrek aan vertrouwen leidt.
- De dosis-effect-relatie van TNO 2008 negeerde bewust (want wel in de literatuurlijst) Pedersen 2004 met een voor buitengebied passende studie die leidt tot een veel steilere curve voor hinder. Het hier noemen van een percentage binnenshuis gehinderden is incorrect met internationale standaarden dat alleen buitenshuis gezien moet worden. Deze Factsheet volgt daarmee (bewust) de (bewuste) fout in het Activiteitenbesluit. Hier moet worden vermeld dat bij 8% (n.a.v. niet vermijdbaar wegverkeer) ernstig gehinderden buitenshuis gezien de jaargemiddeld etmaalnorm 42 dB(A) Lden moet bedragen.
- Dat op pag 8 het percentage gehinderden door windgeluidhinder gelijk gesteld kan worden aan die voor andere bronnen van lawaai is niet correct, omdat windturbines overal hun bijdrage aan de energietransitie kunnen geven, zoals in het IJsselmeergebied en op de Noordzee, met zelfs betere efficiëntie en lagere kosten. Elke gehinderde is dus vermijdbaar i.t.t. hinder vanuit (gezoneerd) industrie- en verkeerslawaai. Dit geldt ook voor overbodige vergelijking met wegverkeer verderop in deze pagina.
- Dat op pag 8 de Lden norm slechts 0.02% zou worden overschreden (RIVM 2018) blijkt te bestaan uit een niet onderbouwde eigen persoonlijke inschatting. Dat kan ook niet anders omdat totaal geen handhaving plaatsvond en vindt. Dat kan ook niet anders omdat Lden een

jaargemiddelde is en naast een lagere bijv. L24h ook een hogere L24h behoort. Met name nu de laatste jaren adviesbureaus afstanden van 250-280m haalbaar achten wegens een onduidelijke “mitigatie”, roept de mogelijke overschrijding eerder vragen op. Zoals met een geijkte handmeter waarden immissie van 50 Laeq kunnen worden gemeten bij windstil < 10m en geen omgevingsinvloed. De schatting is in een Factsheet beter weg te laten.

- De WHO geeft geen advies af voor norm in de nacht inderdaad, maar alleen omdat bewijs voor een zekere waarde niet eenduidig is. WHO meldt in tabel 4.1 (Burden of disease from environmental noise 2011) boven 30 dB LAeq nacht al slaapverstoring. Daarom adviseert WHO wel $L_{night} < 40 \text{ dB(A)}$ voor vlieglawaaai. Dit volgt ook uit regels voor landen die een L_{night} voor windturbines wel hebben voorgeschreven met 40% van deze landen $< 40 \text{ dB(A)}$ (M+P 2019).
- In de infobox van pag 8 moet vermeld worden dat ook gemeenten die “eigen” normen vaststellen dit moeten doen tezamen met een MER waarin met name gevolgen voor de gezondheid zijn onderzocht, Ook dit staat uitdrukkelijk in de betreffende uitspraak door verwijzing in rov.66 de gelegenheid aan de gemeente om de gebreken in de omgevingsvergunning te herstellen (bestuurlijke lus Awb). “Dit betekent dat de betrokken milieuaspecten waarop de windturbinebepalingen betrekking hadden, moeten worden beoordeeld met inachtneming van artikel 2.14, eerste lid, van de Wabo”. Lid d. daarvan stelt “dat het bevoegd gezag bij die beslissing moet betrekken de bij een algemene maatregel van bestuur als bedoeld in artikel 5.1 van de Wet milieubeheer ter uitvoering van een EU-richtlijn of EU-verordening gestelde milieukwaliteitseisen op de bij die maatregel aangegeven wijze, voor zover de verplichting daartoe krachtens of overeenkomstig artikel 5.2 van de Wet milieubeheer is vastgelegd in die maatregel”. En omdat die AMvB nog ontbreekt moeten ook gemeenten de EU-richtlijnen voor SMB en voor lawaai volgen.

Het NLVOW maakt zich zorgen over de bedoeling van de Factsheet “om GGD’en, gemeenten en raadsleden te informeren”, terwijl in plaats van gezondheidsconclusies die hier vrijwel niet worden gevonden, een instelling van RIVM zich wel technische en politieke kennis aanmeet. Het geheel lijkt eerder de lijn van de EZK en de NWEA te volgen dan dat we een kennisinstituut gezondheid horen. Mede gezien uw bezigheden dit jaar om het gezondheidsonderzoek naar gezondheid bij windturbinegeluid nu eens echt zelf te gaan doen, is vertrouwen in uw onafhankelijkheid van wezenlijk belang. Wij vernemen graag uw acties naar een betere Factsheet. In het verlengde betreft dit uitingen op de website van RIVM hierover.

Met vriendelijke groet, NLVOW